

УДК 371.02.69.

Олена ПІНСЬКА

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розглядається проблема сутності та особливостей педагогічної творчості, розкриваються шляхи підготовки студентів до творчої педагогічної діяльності.

The problem of the main point and particularities of the pedagogical creative work and the ways of teaching students to the creative pedagogical activities is discussed in this article.

Постановка проблеми. Сучасну державну політику освіти Державна доктрина розвитку освіти визначає як створення умов для розвитку творчого потенціалу кожного громадянина України. Сформувати творчу особистість учня можливо тільки в творчій діяльності, до організації якої повинен бути готовий кожен учитель.

Специфіка учительської праці полягає в тому, що педагог поставлений перед необхідністю творчо взаємодіяти з дітьми і творчо перетворювати їх. В силу цього педагогічна творчість є умовою педагогічної діяльності, об'єктивною професійною необхідністю. Тому, щоб збудити в учнів допитливість розуму, сформувати потребу у творчій діяльності, вчитель повинен бути не тільки носієм наукових знань і загальнолюдських цінностей, а і творчою особистістю. В цих умовах формування творчого потенціалу студентів стало одним із актуальних завдань педагогіки вищої школи.

Мета статті – розкрити специфіку педагогічної творчості та основні шляхи підготовки студентів до творчої педагогічної діяльності.

Основна частина. Творчість – це один із видів діяльності, яка спрямована на вирішення протиріч, результат якої має новизну, оригінальність, особисту та соціальну значимість.

В психолого-педагогічній літературі не має однозначного тлумачення поняття "педагогічна творчість". Але на думку більшості вчених педагогічна творчість - це оригінальне та високоефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, пошук оптимального педагогічного розв'язку конкретних педагогічних ситуацій, застосування нестандартних прийомів діяльності, здатність передбачати, емоційно переживати та проектувати розвиток особистості учня.

Творча педагогічна діяльність визначається діями від нестандартного розв'язку простого завдання та створення об'єктивно нового в теорії та практиці навчання і виховання. Як творча праця, педагогічна діяльність в змістовому аспекті зберігає загальну логіку творчого процесу. Але в процесуальному аспекті вона має ряд специфічних характеристик. Специфіка педагогічної творчості визначається перш за все специфічністю об'єкта праці – учня. Вчитель творить на матеріалі іншої людини (перетворює людину). А так як учень виступає суб'єктом в педагогічній діяльності, то творчість учителя неможлива без творчості учня. Найкращі рішення вчителя дадуть педагогічний ефект тільки в тому випадку, коли вони будуть опиратися на співтворчість з учнями. Педагогічна творчість обмежена в часі, а тому вчитель повинен творити не годі коли в нього є натхнення, а «тут» і «тепер», що значно обмежує можливості вибору найефективніших способів вирішення проблеми. Педагогічна творчість – це публічна творчість. Вчитель творить під пильним поглядом десятків допитливих очей учнів. Його творчість часто імпровізаційна, що вимагає миттєвості перевірки. Крім того, творчий задум учителя реалізує через власну особистість, тобто, суб'єкт впливу зливається з засобом впливу, а значить особистість вчителя стає «інструментом» творчості.

Педагогічна діяльність неможлива без творчості. В цих умовах постає питання можливості навчання кожного студента особистісної творчості. Аналіз наукових праць засвідчує, що творчість є специфічною здатністю кожної людини, а тому її можна і необхідно розвивати, тільки її треба розбудити до творчості, створивши ситуацію, яка б стимулювала необхідність творчого процесу, ситуацію віри у свої творчі сили.

Влюбій діяльності є алгоритмічний і творчий компоненти. Специфіка педагогічної діяльності в тому, що повна алгоритмізація її практично неможлива. Але, при усій індивідуальності, неповторності діяльності кожного вчителя, цілий ряд параметрів педагогічної праці мають нормативний характер (певна сукупність закономірностей, принципів, знань, прийомів і навичок тощо), які вчитель використовує в постійно змінюваних умовах,

нестандартних ситуаціях, пов'язаних з неповторністю педагогічних явищ. Це вимагає від вчителя їх корегування, модифікації при застосуванні.

При цьому слід зазначити, що творчість студентів – це, здебільшого, суб'єктивно значима творчість. В суб'єктивній творчості новизна полягає в тому, що студент самостійно підходить до створення уже відомого, до суб'єктивно своєрідної комбінації старого. Об'єктивна соціальна значимість такої творчості полягає в тому, що в процесі творчої діяльності, з одного боку, реалізуються творчі можливості студента, а з іншого – здійснюється їх розвиток, що призводить до зміни самого суб'єкта творчості, тому що “сама творчість є умовою становлення, самопізнання і розвитку особистості” [2, с. 29-30].

Підготовка майбутнього вчителя до творчої діяльності як складової його загальнопедагогічної підготовки передбачає: оволодіння студентами теоретичними знаннями з проблем педагогіки та психології творчості; розвиток творчих здібностей, мотивів і характерологічних якостей особистості, які забезпечують успіх у творчій діяльності; формування професійно-творчих умінь; оволодіння методиками діагностування власного творчого потенціалу та творчих можливостей учнів і учнівського колективу.

Творча особистість формується тільки у творчій діяльності, яка забезпечується створенням на кожному занятті творчої ситуації. Творча ситуація - це ситуація, яка потребує вирішення певного протиріччя, або проблеми і може бути створена в процесі розв'язання творчих завдань, вирішення навчальних проблем, дискусій, критичного аналізу літератури, ігрових ситуацій, навчально-експериментальної та дослідницької діяльності. Застосування варіативних завдань, поєднання групових та індивідуальних форм роботи при розв'язанні творчих завдань викликають інтерес і творче ставлення до них не тільки у студентів з високими креативними можливостями, а і у тієї частини студентів, які не відрізняються гнучкістю, послідовністю та самостійністю мислення.

В процесі вирішення педагогічних ситуацій студенти вчаться виділяти істотні ознаки педагогічних явищ, співставляти факти, виказувати найбільш ймовірні припущення, вибирати ефективні способи розв'язку.

Шлях до творчості у кожного студента індивідуальний. Це проявляється в тому, що кожен з них з різною глибиною розуміє і з різним рівнем творчості справляється з учбовими завданнями. Тому творчий розвиток майбутнього вчителя в значній мірі залежить від адекватного уявлення про себе, самооцінки, в яких відображається ступінь розвитку у особистості почуття самоповаги, впевненості у власних силах та своїх можливостях.

Наслідком створення ситуації успіху є і формування таких якостей як, оптимізм, позитивна професійна Я-концепція, яка виступає умовою реалізації їх творчих можливостей.

Доведено, що навіть обдарована людина не може ефективно реалізувати свій творчий потенціал, якщо вона не вірить у власні сили. Тому умовою розкриття творчих можливостей особистості є створення в процесі співробітництва викладача і студентів та студентів між собою, їх співдружності і співтворчості “ситуації успіху” як переживання почуття радості від досягнутого, яке стимулює ініціативу, творчу активність студентів.

Проте частина студентів побоюється власної активності і тому не висловлює сумнівів, не вступає у дискусії, не пропонує оригінальних варіантів вирішення задач. Стримує творчий пошук окремих студентів ставлення до них одногрупників, які не відрізняються творчими здібностями. Тому частина креативно мислячих студентів, які спочатку проявляли свій творчий потенціал, поступово намагається “не виділятися”, “бути як всі”. Несприятливі умови в групі, холодне емоційне ставлення до студента і його досягнень з боку оточуючих, гальмують прояви творчої активності, що перешкоджає прояву нестандартної думки, і негативно впливає на формування творчої самосвідомості студентів.

Тому процес особистісного творчого зростання потребує створення творчої атмосфери на заняттях, доброзичливості викладача і студентів, постійної позитивної оцінки. Для авторів і творців оригінальних задумів важливе значення, як свідчить досвід, мають як заохочення та схвалення нестандартного розв'язання поставлених завдань з боку викладача, так і судження однокурсників, в яких підкреслюється своєрідність та неповторність їх дій.

Такий педагогічний процес можливий лише за умови організації співробітництва на основі співтворчості, коли дії кожного студента в певній мірі залежать від дій інших, коли всі учасники впевнені в можливості досягнення спільної мети. В таких умовах збільшуються можливості для сприйняття, оцінки і переробки навчальної інформації, проникнення в її зміст,

який стає предметом роздумів, що спонукає до обміну думками, діями і створює можливості приведенні індивідуальних дій у відповідність із формою взаємодії, активізує творче мислення студентів. Саме на основі такого навчання створюються передумови для збагачення знань щодо власних творчих ресурсів і можливостей, формується позитивне ставлення до себе та інших як суб'єктів різних видів творчої діяльності. Творче засвоєння знань, вироблення власної точки зору на проблему в колективній діяльності, формує творчу особистість.

Специфіка формування творчої особистості студента в повній мірі залежить від рівня творчого потенціалу викладача. Якщо викладач має низький рівень творчих здібностей, то він віддає перевагу традиційним формам і методам навчання. Викладання учбового матеріалу у безособовій формі, без глибокого аналізу процесу виникнення даних знань, розкриття закономірностей педагогічного процесу, визначення шляхів його удосконалення, прогнозування результатів діяльності, важкий для сприймання науковий стиль викладу гальмують творчі можливості основної частини студентів.

Підготовка майбутнього вчителя до педагогічної творчості неможлива і без осмислення і переосмислення викладачем своїх уявлень про студентів, їх сприйняття як учбового матеріалу, так і самого викладача. За таких умов викладач не помічає різниці в темпах виконання студентами творчих завдань, швидкості та якості потрібних для цього дій, рівня гнучкості та самостійності мислення кожного, вміння вибирати раціональні прийоми розумової діяльності.

Висновки. Таким чином, формування творчого вчителя потребує відмови від надмірної заорганізованості й академізму навчально-виховного процесу вузу, демократизації взаємодії в системі "викладач-студент", "студент-студент", використання активних форм і методів навчання, орієнтації на особистість незалежно від її рівня творчого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
2. Кичук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. – К.: Знання, 1991. – 96 с.
3. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання, 1989.- 48 с.
4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. К.: ІСДОУ. 1994. – 112 с.